

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เส้นทางชีวิตครอบครัวของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น ศึกษาเฉพาะกรณีในชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลาง

Family Pathway of Teenage Parent Family: A Case Study of Community in Central Region Thailand

อมรรัตน์ เอมออาจ (Amornrat Aemaj)¹ จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (Chittinun Tejagupta)²วัลภา สบายยิ่ง (Wallapa Sabaiying)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเส้นทางชีวิตครอบครัวของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น โดยศึกษาเฉพาะกรณีในชุมชนแห่งหนึ่งของภาคกลาง ศึกษาถึงภูมิหลังและการใช้ชีวิตของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น ที่มีบุตรคนแรกอายุไม่เกิน 6 ปี จำนวน 10 ครอบครัว 2) กลุ่มผู้รู้ในชุมชน ได้แก่ ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน และ 3) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ศึกษาที่สามารถให้ข้อมูลครอบครัว จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้วิจัย แนวการสัมภาษณ์ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น กลุ่มผู้รู้ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth individual interview) เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพและการวาดภาพสะท้อนคิดของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสังเกต สัมภาษณ์ ภาพวาดครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่น ถอดเทปและตีความหาประเด็นตามกรอบแนวคิดที่กำหนด ผลการวิจัย พบว่าชุมชนนี้เป็นการรวมตัวของคนไทยเขมร ไทยยวน และไทยพื้นถิ่น มีการสืบทอดความเชื่อและวัฒนธรรมเดิมอยู่อย่างเห็นได้ชัด เห็นได้จากการเลี้ยงดูและความเป็นอยู่ในครอบครัวที่ยังคงใช้เรื่องของความเชื่อมาเป็นตัวตัดสินในการดำรงชีวิตครอบครัว วัยรุ่นชายและหญิงใช้การตั้งคร่ำครวญเป็นเครื่องต่อรองกับครอบครัวตนเอง หากไม่ได้ใช้ชีวิตคู่ร่วมกันจะทำให้ครอบครัวเดิมของตน ได้รับผลกระทบ เพราะกระทำผิดวัฒนธรรม (ผิดผี) ซึ่งเป็นเหตุให้ครอบครัวยอมรับที่จะให้วัยรุ่นชายและหญิงใช้ชีวิตคู่และให้อยู่ร่วมกันในบ้านต่อไปได้ ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 ครอบครัว ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวเดิมฝ่ายหญิง 7 ครอบครัว อยู่กับครอบครัวเดิมฝ่ายชาย 3 ครอบครัว ภูมิหลังของการได้มาใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกัน คือด้วยความตั้งใจและเลือกที่จะใช้ชีวิตคู่เอง 4 ครอบครัว และได้มาใช้ชีวิตคู่ด้วยความจำเป็น 6 ครอบครัว ทุกครอบครัวสามารถใช้ชีวิตคู่และมีบุตรร่วมกันได้โดยไม่เลิกรากัน บางครอบครัวได้มีการวางแผนชีวิตอย่างชัดเจน ทุกครอบครัวได้รับการสนับสนุนดูแลจากครอบครัวเดิม โดยดูแลเรื่องของจิตใจ อารมณ์ การใช้ชีวิตครอบครัวและทรัพยากร ชุมชนให้การยอมรับเมื่อครอบครัวเดิมของวัยรุ่นได้ทำตามวัฒนธรรมประเพณีแล้ว ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่มีสิทธิ์ต่างๆในชุมชนและชุมชนให้การช่วยเหลือเกื้อกูลเหมือนครอบครัวผู้ใหญ่ทั่วไป และในชุมชนนี้มีชมรมเพื่อการดูแลเด็กและเยาวชนที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นชมรมที่เกิดจากความต้องการของชุมชน มีส่วนช่วยให้ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นยังคงได้มีวิถีชีวิตเช่นวัยรุ่นทั่วไปด้วยในยามที่ว่างเว้นจากงานหรือการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งทำให้ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นมีความพึงพอใจ พร้อมทั้งชมมายังได้ช่วยเปิดช่องทางให้พ่อแม่วัยรุ่นกลุ่มนี้ได้กลับมาเรียน ได้มีโอกาสเสริมสร้างอาชีพจากกลุ่มต่างๆที่เข้ามาในชุมชน พร้อมทั้งได้นำชีวิตตนเองมาเป็นอุทาหรณ์ให้กับน้องรุ่นหลังและยังร่วมช่วยแก้ไขปัญหายุวรุ่นให้กับชุมชน พ่อแม่วัยรุ่นมีความตั้งใจที่จะดูแลครอบครัวของตนเองให้มั่นคงต่อไปให้ได้

คำสำคัญ เส้นทางชีวิตครอบครัว ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นชุมชนภาคกลาง

¹ นักศึกษาหลักสูตรมนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช aewbeauty@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ctejagupta@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช escoswun@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

This qualitative research aimed to study family pathways of teenage parents' families in the central region of Thailand by studying background and life styles of teenage parents' families in a community in the central region. The key informants of this study consisted of 3 groups: 1) 10 teenage parents' families having children aged 6 years; 2) 3 knowledgeable people in the community such as the elderly and folk philosophers and) 2 public health personnel working in the area and being able to provide information about the families under studied. Research instruments included: the researcher, interview guides for teenage parents, knowledgeable people and public health personnel. The research methods were in-depth individual interview, tape recorder, camera and drawing reflecting thoughts of the teenage parents' families. Data were analyzed using content analysis from observation, interview, drawing about families by teenage parents, tape transcription and interpretation of themes according to conceptual framework. This study found that this community consisted of Thai-Cambodian, Thai-Vietnamese and local Thai, who clearly inherited their own believes and cultures. These could be seen from their ways of lives and how they brought up their children. Male and female teenagers used their pregnancy to bargain with their families. If they were not allowed to live together, it would have impact on their families because they behaved wrongly to their cultures. Therefore, their families were likely to allow the couples to live together in the houses. Among the 10 key informants, 7 teenage parents lived with the female families and 3 lived with the male families. Backgrounds that brought them to live together were: 4 families decided to live together and 6 families had to live together. All families could live together and had children without separation. Some families clearly planned their lives. All families received supports from their former families by looking after their emotion and mind, how to live their family lives and provided them with resources. The community accepted them after their former families had done according to their custom and cultures. Teenage parents' families had various rights and supports from the community the same as adults' families in general. This study also found that this community had a strong club to look after children and youths. This club was formed according to the community's needs and enabled teenage parents' families to lead their lives like other teenagers after they were free from works or after they looked after their children. The teenage parents' families were satisfied with this club. The club also enabled the teenage parents to return to their studies or offered opportunities for them to join various groups that come to create jobs in the communities. The teenage parents also used their lives as examples for the younger generation and helped solve teenage problems in the community. The teenage parents intended to look after and ensure stability of their families.

Keywords: Family pathways, Teenage parents' families

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กเป็นวัยผู้ใหญ่ ซึ่งช่วงนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ เพื่อเข้าสู่วัยเริ่มเป็นหนุ่มสาว มีการศึกษาจำนวนมากที่แสดงให้เห็นว่า ทั้งเพศหญิงและชายมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่วัยหนุ่มสาวเร็วขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต จากการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกายพบว่าสตรีเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์เร็วขึ้น โดยอายุเฉลี่ยเมื่อมีประจำเดือนครั้งแรกลดลง พบว่าในกลุ่มอายุ 30-44 ปี และ 45-59 ปี เริ่มมีประจำเดือนครั้งแรกอายุเฉลี่ย 14.1 ปีและ 14.8 ปี ตามลำดับ และในกลุ่มอายุ 15-29 ปี เริ่มมีประจำเดือนครั้งแรกอายุเฉลี่ย 13.2 ปี (บุญญฤทธิ์ สุขะรัตน์ : 2557: 5) สิ่งสำคัญของแนวโน้มในการเข้าสู่วัยเริ่มหนุ่มสาวที่เร็วขึ้นทั้งหญิงและชาย ไม่ได้มีเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเท่านั้นแต่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และความรู้สึกด้วย โดยในวัยนี้ทั้งชายและหญิงจะเริ่มให้ความสนใจในเพศตรงข้าม รวมทั้งเริ่มเกิดอารมณ์ความต้องการทางเพศตามธรรมชาติร่วมกับบริบททางสังคมในปัจจุบัน ความอ่อนแอของครอบครัว ความไม่เข้าใจในการเลี้ยงดูลูกวัยรุ่น สภาพเศรษฐกิจที่บีบรัดทำให้เวลาที่จะให้บุตรหลานลดลงจากเดิมมากเมื่อเทียบกับในอดีต วัยรุ่นถูกทิ้งให้อยู่กับเพื่อนแทนการอยู่กับครอบครัว ตลอดจนเข้าถึงสื่อต่างๆได้ง่ายในหลายช่องทาง โดยเฉพาะทาง อินเทอร์เน็ต ซึ่งพ่อแม่บางคนไม่รู้จักรหัสหรือตามไม่ทัน การเข้าถึงสื่อต่างๆนี้ วัยรุ่นมักไม่ได้รับคำแนะนำหรือสอนเรื่องเพศอย่างเหมาะสม สังคมไทยยังมองว่าเรื่องเพศ เป็นเรื่องที่ไม่ควรนำมาพูดคุยกันในครอบครัว ยังเป็นเรื่องที่อายและต้องปกปิดความหลากหลายของสื่อและการที่มีสื่อจำนวนมาก ซึ่งวัยรุ่นรับได้โดยง่ายนั้น มีส่วนกระตุ้นให้เกิดอารมณ์ทางเพศขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ซึ่งอาจชักนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์และเกิดการตั้งครรภ์ขึ้น กลายเป็นพ่อแม่วัยรุ่นและต้องมีชีวิตครอบครัวก่อนเวลาที่เหมาะสมไปในที่สุด

การแต่งงานหรือการมีครอบครัวนั้น โดยทั่วไป หมายถึงความพร้อมที่จะตั้งครรภ์หรือมีบุตรได้แล้ว ในบางสังคม หรือบางประเทศ การแต่งงานเร็วเป็นเรื่องปกติ ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องพบกับการตั้งครรภ์ในกลุ่มสตรีที่แต่งงานอายุน้อยๆ มากขึ้นด้วย ในประเทศไทย จากการสำรวจอนามัยเจริญพันธุ์ พบว่า อายุแรกสมรสของคนไทยลดลงเล็กน้อยจาก 23.1 ปีในปี พ.ศ. 2549 เหลือเป็น 22.2 ปีในปี พ.ศ.2552 ส่วนอายุเฉลี่ยเมื่อมีบุตรคนแรกอยู่ที่ 24.8 ปี (บุญญฤทธิ์ สุขะรัตน์ : 2557: 11) จะเห็นได้ว่าอายุเฉลี่ยของการมีบุตรคนแรกเป็นอายุที่เลยวัยรุ่นไปแล้ว และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดในกลุ่มประชากรอายุต่ำกว่า 20 ปีพบว่า มีประชากรอายุ 15-19 ปีเพียงร้อยละ 9.6 เท่านั้นที่มีสถานภาพเคยสมรส ยังไม่พบฐานข้อมูลใดที่มีการรายงานว่าการตั้งครรภ์หรือการคลอดบุตรในอายุต่ำกว่า 20 ปีในประเทศไทยเป็นการตั้งครรภ์โดยผ่านการแต่งงานแต่โดยรวมแล้วพอจะอนุมานได้ว่าการตั้งครรภ์โดยวัยรุ่นนั้น ส่วนใหญ่เป็นการตั้งครรภ์โดยไม่ได้แต่งงาน และได้กลายเป็นครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่ไม่ผ่านพิธีกรรมใดๆ ซึ่งการกลายเป็นพ่อแม่วัยรุ่นนี้ มักไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนทั่วไป มักจะถูกตีตราก่อนว่าเป็นเด็กใจแตก เป็นคนเหลวไหล ซึ่งในความเป็นจริงนั้น อาจจะมีหลากหลายเหตุผลที่ทำให้วัยรุ่น ต้องเดินเข้าสู่เส้นทางของการมีชีวิตครอบครัวก่อนถึงเวลาอันควร และต้องดำเนินชีวิตครอบครัวใหม่ให้อยู่ได้ ซึ่งพบว่าพ่อแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่ มักจะเลิกงานกันไป และกลับเข้าสู่ครอบครัวเดิม โดยมีลูกเพิ่มขึ้นมาอีก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาได้อีกหลายเรื่อง

จากสถิติสาธารณสุขของสำนักงานอนามัยเจริญพันธุ์ ได้มีการบันทึกอัตราการคลอดในวัยรุ่นตั้งแต่ปี 2546 – 2560 โดยอัตราการคลอดต่อพันประชากรหญิงที่มีอายุ 15-19 ปี มีอัตราการคลอดเท่ากับ 39.5, 47.3, 49.3, 48.9, 49.7, 50.1, 50.1, 50.1, 53.4, 53.4, 51.2, 47.9, 44.8, 42.5 และ 39.6 ตามลำดับซึ่งหมายความว่าได้มีวัยรุ่นหญิง กลายเป็นแม่วัยรุ่นจำนวนมาก และยังพบข้อมูลที่สำคัญจากการสำรวจอายุของบิดาของเด็กที่เกิดใหม่จากกลุ่มแม่วัยรุ่นในปี 2556 พบว่ามีวัยรุ่นชายอายุ 15-

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

19 ปี เป็นพ่อของเด็กกลุ่มนี้ถึง ร้อยละ 44.58 ของจำนวนพ่อของเด็กทั้งหมดที่เกิดจากแม่วัยรุ่น โดยพ่อวัยรุ่นที่มีอายุน้อยที่สุดคือ 14 ปีและ แม่วัยรุ่นที่มีอายุน้อยที่สุดคือ 12 ปี

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในอำเภอหนึ่งของจังหวัดในภาคกลาง พบว่ามีอัตราการคลอดบุตรในวัยรุ่นสูงเป็นอันดับต้นๆ ของจังหวัด โดยในปี 2557 -2560 มีอัตราการตั้งครรภ์คลอดต่อพันประชากรเท่ากับ 56.06 ,66.08 ,62.17 , 57.08, ตามลำดับ และเมื่อทำการศึกษาลงไปในระดับชุมชน พบว่า มีชุมชนหนึ่ง เป็นชุมชนที่มีอัตราการคลอดในวัยรุ่นสูงที่สุดในอำเภอ โดยมีอัตราการคลอดต่อพันประชากรในวัยรุ่น ในปี 2550 – 2560 สูงเกินเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดไว้คือ 10 ต่อพันประชากรมาตลอด โดยมีอัตราสูงสุดในปี 2550 เท่ากับ 64.17 และมีแนวโน้มลดลงในแต่ละปี ในปี 2560 มีอัตราเท่ากับ 17.26 ต่อพันประชากร

ชุมชนที่พบว่าอัตราการคลอดสูงแห่งนี้ ได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาและป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา จัดอบรม / การเข้าค่ายกลุ่มวัยรุ่นหญิงในพื้นที่ให้ความรู้ในผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และมีการระดมความคิดเห็น มีการเฝ้าระวังปัญหาโดยใช้ชุมชนในการขับเคลื่อน ในช่วงแรกได้รับความร่วมมือจากวัยรุ่นเป็นอย่างดี อัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นลดลงในปีต่อมา แต่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง กลับพบว่า มีวัยรุ่นหญิงที่ผ่านการเข้าค่าย ผ่านการอบรมต่างๆในโครงการที่จัดขึ้นเกิดตั้งครรภ์ขึ้นหลายราย วัยรุ่นที่ผ่านการอบรมและเข้าค่ายที่ตั้งครรภ์ขึ้นมาใหม่ในชุมชนนั้น มีหลายคนเลือกที่จะมีครอบครัวใหม่เอง โดยการใช้การตั้งครรภ์เป็นเครื่องมือต่อรองภายใต้บริบทของวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเป็นไปได้ และต้องการใช้ชีวิตในครอบครัวใหม่ทดแทนครอบครัวเดิม บางรายกล่าวว่า อยู่กับครอบครัวเดิมแล้วรู้สึกที่ไม่มีความสุข บางรายตั้งครรภ์เพราะพลาดจากการคุมกำเนิดที่ไม่ถูกวิธีและเลือกที่จะเก็บทารกในครรภ์ไว้ด้วยความเต็มใจ และอีกหลายๆเหตุผลที่พบ และจากการศึกษาและติดตามครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น ในชุมชนนี้ ทำให้พบข้อมูลที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือ ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่ ร้อยละ 98 สามารถใช้ชีวิตครอบครัวอยู่ได้ โดยที่ไม่เลิกรากันไป ซึ่งต่างจากครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่พบในชุมชนอื่นที่มักจะอยู่กันไม่ได้ไม่นาน ได้กลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไปในที่สุด ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจและต้องการศึกษาว่า ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นในชุมชนนี้ มีภูมิหลังและก้าวเข้าสู่เส้นทางชีวิตครอบครัวได้อย่างไร และศึกษาถึงลักษณะการใช้ชีวิตครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่อยู่ด้วยกันได้โดยไม่แยกทางกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเส้นทางชีวิตครอบครัวของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นในชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลาง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการวิจัยตามทฤษฎีสภาวะแวดล้อมครอบครัว เพื่อใช้เป็นฐานคิดในการศึกษาเส้นทาง การเข้าสู่ชีวิตครอบครัวและการใช้ชีวิตครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่น โดยศึกษาบริบทครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น เป็นแกนสำคัญขั้นในสุด และศึกษาถึงภูมิหลังของตัวพ่อแม่วัยรุ่น สิ่งแวดล้อมในชุมชนซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับการความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตครอบครัว ประเด็นที่ศึกษาตามกรอบแนวคิดในแผนภาพดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบ Case Study พื้นที่ที่ศึกษาคือชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) มี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น ที่มีบุตรคนแรกอายุไม่เกิน 6 ปี จำนวน 10 ครอบครัว 2) กลุ่มผู้รู้ในชุมชน ได้แก่ ผู้สูงอายุ ปรชาญชาวบ้าน จำนวน 3 คน และ 3) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ศึกษาที่สามารถให้ข้อมูลครอบครัว จำนวน 2 คน โดยทั้ง 3 กลุ่มยินดีและสมัครใจเข้าร่วมโครงการและให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้วิจัย แนวการสัมภาษณ์ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น กลุ่มผู้รู้ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth individual interview) เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพและการวาดภาพสะท้อนคิดของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น สิ้นสุดการสัมภาษณ์เมื่อข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความอิ่มตัว และใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมด้วยการสังเกตการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวขณะที่ลงเยี่ยมบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความจริงมากที่สุด การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล ด้วยการให้สิทธิ์ในการตัดสินใจด้วยตนเองของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลซักถามข้อสงสัย ข้อใจ ในการวิจัยอย่างเต็มที่ ทั้งด้านความพร้อมในการให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถเลื่อนนัดหรือถอนตัวจากการสัมภาษณ์ได้ทุกขณะ และรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล โดยการหลีกเลี่ยงการใช้นามจริงโดยใช้รหัสในการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหา การสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึก ภาพวาดครอบครัว ถอดเทปและตีความหาประเด็นตามกรอบแนวคิดที่กำหนด

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเส้นทางชีวิตครอบครัวของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นศึกษาเฉพาะกรณีในชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลาง สามารถสรุปผลวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไปของชุมชนที่ศึกษาและครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น

1. บริบทของชุมชน ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าชุมชนนี้จัดตั้งขึ้นเมื่อใด มีกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 3 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มคนไทยเขมร กลุ่มคนไทยยวน และกลุ่มไทยพื้นถิ่น อยู่กระจายกันกลุ่มไทยเขมรและไทยยวน มีอยู่มากกว่าครึ่งหนึ่งของประชาชนในพื้นที่ มีวัฒนธรรม ความเชื่อที่สืบทอดกันมาในเรื่องของการใช้ชีวิต ซึ่งมีความสำคัญมากเรื่องหนึ่งคือ การ“ผิดผี” อธิบายได้ว่า บ้านใดที่มีลูกผู้หญิง แล้วลูกผู้หญิงไปมีความสัมพันธ์กับผู้ชายก่อนที่จะมีการแต่งงานอย่างถูกต้องและไม่มีการมาขอขมาผีบรรพบุรุษ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เกิดขึ้นนั้น จะส่งผลให้ครอบครัวฝ่ายหญิงอยู่อย่างไม่มีความสุข จะเกิดเหตุร้ายตามมาได้ บางบ้านรุนแรงถึงกับชีวิต ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นกับใครก็ได้ในครอบครัว หรืออาจจะส่งผลทำให้ครอบครัวทำมาหากินไม่ขึ้น หากเกิดขึ้นกับบ้านไหนจะต้องมาทำพิธีไหว้ผี ขอขมาให้ได้ เหตุการณ์ใน 2 ปีที่ผ่านมาซึ่งทำให้หลายคนซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ ต้องยอมรับถึงความเชื่อเรื่องนี้อีกครั้งคือ เหตุการณ์ที่ลูกสาวของครอบครัวหนึ่งที่มีเชื้อสายเขมร ได้ไปเกิดมีความสัมพันธ์กับชายหนุ่มจนตั้งครรภ์ขึ้นมาในขณะที่กำลังเป็นนักศึกษา มหาวิทยาลัยและอยู่หอพักและไม่ได้มาบอกที่บ้านให้รู้ หญิงสาวพยายามแก้ไขปัญหาลองแต่ไม่สำเร็จและอายุครรภ์มากขึ้น จึงจำยอมมาบอกที่บ้านให้รู้ และที่สำคัญคือทางฝ่ายชายไม่ยอมรับว่าตั้งครรภ์กับตนเองด้วย ซึ่งปัญหานี้กลับไม่ใช่ปัญหาของครอบครัวโดยลำพังเท่านั้นกลายเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชนขึ้นมาเนื่องจากครอบครัวนี้เป็นตระกูลใหญ่ มีคนในตระกูลมาก เก่งกว่าจะเกิดเรื่องไม่ดีขึ้นมากับใครก็เป็นได้ จึงได้ปรึกษากันและให้ทางผู้ใหญ่บ้านและผู้ใหญ่ในชุมชนไปเจรจากับทางฝ่ายชาย เพื่อขอให้ทางฝ่ายชายมาขอขมาและไหว้ผีให้จงได้ ซึ่งทางญาติฝ่ายชายก็ได้มาตามคำขอจริง ซึ่งหลังจากมาทำพิธีไปแล้ว ฝ่ายชายก็หายไป ไม่ได้มาอีกเลย ซึ่งดูเหมือนว่าเรื่องน่าจะจบลงแล้ว ไม่มีเรื่องร้ายๆ ขึ้นมา แต่โดยไม่คาดคิด กลับมีเรื่องเกิดขึ้นกับหญิงสาวคนนั้นขึ้นมาเอง หลังจากที่เธอได้คลอดบุตรแล้ว ใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านกับครอบครัวและเลี้ยงลูกมาประมาณ 1 ปีเศษ เกิดอาการป่วยกะทันหันขึ้นมา ด้วยอาการแน่นหน้าอกและหายใจไม่ได้ โดยไม่มีสาเหตุหรืออาการป่วยมาก่อน ญาตินำส่งโรงพยาบาลแต่ช่วยเหลือไม่ทัน เสียชีวิตในที่สุด เป็นเรื่องที่ได้นำมาพูดกันอย่างมากในชุมชน เสมือนเป็นการตอกย้ำความเชื่อเดิมให้ชัดเจนมากขึ้น และ อีกเรื่อง ในลักษณะเดียวกันคือ หลานสาวของบ้านได้ผิผี และไม่ใส่ใจ ละเลยที่จะมาขอขมา ส่งผลให้ ผู้เป็นย่า ป่วยโดยไม่มีสาเหตุมาก่อน รับการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบัน อาการไม่ดีขึ้น และเสียชีวิตในที่สุด ชุมชนถือเป็นเรื่องที่สำคัญมาก และหากมีการผิผีเกิดขึ้นจะต้องรีบจัดการให้โดยเร็วที่สุดหลังจากรู้เรื่องจะไม่ปล่อยทิ้งไว้โดยการไหว้ผีจะทำให้ขึ้นที่บ้านของฝ่ายหญิงและศาลปู่ย่า ที่ตั้งอยู่ท้ายหมู่บ้านโดยมีเครื่องเซ่นไหว้และมี “หัวผี” คือผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาจากบรรพบุรุษของหมู่บ้าน มาทำพิธีบอกกล่าวให้

ความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนนี้คนในชุมชนไม่กล้าที่จะละเลย แม้จะเข้าสู่ยุคสมัยใหม่แล้ว ยังถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติสืบต่อกัน ในทุกปี ชุมชนจัดให้มีพิธีกรรมเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือคือพระพุทธรูปประจำชุมชนซึ่งลักษณะของพระพุทธรูปทำมาจากศิลาแลงปั้นด้วยศิลปะของเขมรเป็นประจำทุกปี มีการขนานศาลกล่าวเป็นประจำเมื่อต้องการให้ช่วยเหลือเสี่ยงประทัดซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่ชุมชนรู้กันว่าเป็นเสียงจากการมาแก่นเมื่อได้ในสิ่งที่ต้องการตั้งอยู่เกือบทุกวันและมีพิธีไหว้ศาลปู่ย่าที่ตั้งอยู่ท้ายหมู่บ้านครอบครัวซึ่งกระทำผิผี ต้องไปไหว้ขอขมาทุกราย

ชุมชนแห่งนี้มีประชากรประมาณ 7,000 คนเศษ มีการปกครองแบบองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นพื้นที่ชนบทกึ่งเมือง การคมนาคมสะดวก มีโรงเรียนประถม 4 แห่งและโรงเรียนขยายโอกาส(มัธยมต้น)1แห่ง มีศูนย์การศึกษาอนุบาลและการศึกษาตามอัธยาศัย(กศน.) 1 แห่ง มีสถานบริการสาธารณสุข 1 แห่ง ห่างจากที่ว่าการอำเภอ หน่วยราชการและโรงพยาบาลอำเภอประมาณ 10 กิโลเมตร ประชาชนร้อยละ 99 นับถือ ศาสนาพุทธ มีวัดพุทธ 6 แห่ง สำนักสงฆ์ 2 แห่ง มีชมรมสำหรับเด็กและเยาวชน 1 ชมรม(ที่ดำเนินการอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง) อาชีพส่วนใหญ่ เป็นอาชีพรับจ้าง ซึ่งเป็นการรับจ้างในชุมชนเอง เนื่องจากในชุมชน มีโรงงานทำตุ๊กตาผ้า มากกว่า 10 แห่ง โรงเพาะเห็ด กว่า 200 โรง และฟาร์มสุกรใหญ่ 5 แห่ง ประชาชนในชุมชนจึงไปรับจ้างในโรงงานทำตุ๊กตาผ้า บางคนรับมาเย็บเองที่บ้าน รับจ้างทำเห็ด รับจ้างในฟาร์ม ซึ่งเจ้าของกิจการส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนนั่นเอง มีบางส่วนที่ไปรับจ้างทำงานในโรงงานข้างนอก และส่วนน้อยทำงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆ เศรษฐฐานะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. การรับบริการสุขภาพของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น ในชุมชนมีสถานบริการภาครัฐ 1 แห่งคือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พ่อแม่วัยรุ่นสามารถเข้าถึงบริการได้ง่าย และให้บริการเยี่ยม ดูแลที่บ้านในช่วงที่แม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ จนถึงหลังคลอดและให้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

คำปรึกษาในการคุมกำเนิดและวางแผนครอบครัวผ่านช่องทาง Social ของสถานบริการ แม่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ทุกราย แต่ไม่ครบถ้วนตามเกณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากบางรายยังไม่เป็นที่เปิดเผยว่าตั้งครรภ์และยังไม่เสร็จสิ้นกระบวนการขอขมา ไหว้ผี ของชุมชน ต้องรอให้เรียบร้อยแล้วจึงไปติดตามมารับบริการต่อไป จึงทำให้การฝากครรภ์ล่าช้าไปด้วย และที่สถานบริการสาธารณสุขแห่งนี้ได้ดูแลรับผิดชอบขอมรดมเพื่อเด็กและเยาวชนขึ้นมาภายใต้ชื่อว่าขอมรดม TO BE NUMBER ONE ซึ่งตั้งขึ้นโดยกระบวนการชุมชนในปี 2546 เป็นที่รู้จักของคนในชุมชนเป็นอย่างดี ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมต่างๆทั้งจากภาครัฐ และเอกชนตลอดมา และทั้ง 11 หมู่บ้านได้ส่งเด็กและเยาวชนมาร่วมทำกิจกรรมตลอดระยะเวลา 16 ปี เป็นสถานที่ที่เด็กและเยาวชนได้มาร่วมสร้างสรรค์พื้นที่จัดกิจกรรมโดยบริหารจัดการกันเองภายใต้แนวคิด เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน และให้การสนับสนุนเด็กและเยาวชนด้วยโอกาส ขาดโอกาสทางการศึกษาให้ได้เรียนต่อ มีการฝึกอาชีพให้ รวมทั้งจัดอบรมพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาโดยไม่ได้นิ่งนอนใจว่าเด็กและเยาวชนนั้นจะมีครอบครัวของตัวเองแล้วหรือไม่ ให้โอกาสและบริการเหมือนกันหมดทุกคน

3. ลักษณะครอบครัว ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่ศึกษาในครั้งนี้ จำนวน 10 ครอบครัว มีลักษณะดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นแม่วัยรุ่น จำนวน 9 ครอบครัว พ่อวัยรุ่น 1 ครอบครัว อายุของผู้ให้ข้อมูลสำคัญอยู่ในระหว่าง 18 - 20 ปี(ในการเก็บข้อมูลครั้งแรกปี 2557) ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ทุกคู่ยังใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกัน โดยใช้ชีวิตร่วมกันมาแล้วน้อยที่สุด 2 ปี มากที่สุด 5 ปี พ่อแม่วัยรุ่น จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมต้น 5 คน รองลงมาจบชั้นมัธยมปลาย 4 คนและระดับประถม 1 คน มีอาชีพรับจ้าง 8 คน และค้าขาย 2 คน รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า 10,000 บาททุกครอบครัว โดยเฉลี่ยมีรายได้ครอบครัวละ 17,000 บาท มีบุตร 1 คน จำนวน 5 ครอบครัว และ 2 คน 5 ครอบครัว การอยู่อาศัย ทุกครอบครัวยังอยู่กับครอบครัวเดิม โดยอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง 7 ครอบครัว อยู่กับครอบครัวฝ่ายชาย 3 ครอบครัว

การก้าวเข้าสู่เส้นทางชีวิตครอบครัวและการใช้ชีวิตครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น พบว่า ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น 10 ครอบครัว มีภูมิหลังหรือเส้นทางของการก้าวเข้ามาสู่การเป็นครอบครัวที่ต่างกัน โดยขอแบ่งเป็น 2 กลุ่มตามภูมิหลังของการเข้าสู่ชีวิตครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น ดังนี้ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่เข้ามาสู่ความเป็นครอบครัวด้วยการเลือกที่จะใช้ชีวิตคู่ด้วยตนเอง จำนวน 4 ครอบครัว และ กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่เข้ามาสู่ความเป็นครอบครัว ด้วยสถานการณ์หรือความจำเป็นบีบบังคับให้ตัดสินใจใช้ชีวิตครอบครัว จำนวน 6 ครอบครัว ดังนี้

3.1 ในครอบครัวกลุ่มที่ 1 เข้ามาสู่ความเป็นครอบครัวด้วยการเลือกที่จะใช้ชีวิตคู่ด้วยตนเอง จำนวน 4 ครอบครัวเป็นครอบครัวที่อยู่กับครอบครัวเดิมของฝ่ายหญิง 3 ครอบครัว และอยู่กับครอบครัวฝ่ายชาย 1 ครอบครัว

3.1.1 ครอบครัวที่ 1 และ 2 เป็นครอบครัวที่มาจากครอบครัวเดิมที่มีโครงสร้างครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมีครบทั้งพ่อและแม่ 2 ครอบครัว ครอบครัวเดิมของพ่อแม่วัยรุ่นนี้มีการเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตย เมื่อลูกสาว ลูกชาย รักใคร่ชอบพอกับแฟน เมื่อรู้ยอมรับได้ และเมื่อลูกตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตคู่ ถึงแม้จะเป็นวัยที่อาจจะไม่เหมาะสม ก็ยอมรับตั้งแต่แรก รับลูกเขยหรือลูกสะใภ้วัยรุ่นเข้าบ้าน ทำตามวัฒนธรรมของชุมชน ให้ถูกต้อง จะไม่เป็นการผิดผี ให้ความช่วยเหลือเงินทอง หมาแมวที่ที่เหมาะสมให้แต่ให้อยู่ในสายตา หากมีการทะเลาะหรือมีปากเสียงกับระหว่างลูกและคู่ จะห้ามปราม และเรียกมาคุยกันต่อหน้า ไม่ปล่อยให้ทะเลาะกันยาวนาน ให้อาศัยอยู่บ้านเดิม แบ่งห้องให้อย่างเป็นสัดส่วน ในช่วงแรกมีการให้ความเอาใจใส่ เรื่อง อาหาร และสาธารณูปโภคอื่นๆ จนในระยะหนึ่งเมื่อตั้งตัวได้ จึงได้มีการแบ่งค่าใช้จ่ายให้ชัดเจนมากขึ้น จากการที่ในชุมชนมีอาชีพรับจ้างในโรงงานตุ๊กตา โรงเห็ด ทำให้สามารถทำงานในชุมชนได้ ไม่ต้องออกไปข้างนอก บางครั้งรับงานมาทำที่บ้าน ได้มีโอกาสเลี้ยงลูกได้รายได้จึงเพียงพอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้นในครอบครัว เมื่อมีบุตร ได้ดูแลสอนสั่งในเรื่องการใช้ชีวิตของความเป็นมารดาการเลี้ยงดูบุตร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ตลอดจนช่วยเลี้ยงดูบุตรให้นายที่พ่อแม่้วยรุ่นขอไปใช้ชีวิตส่วนตัวตามวิถีวัยรุ่นบ้าง เช่น คุยกับเพื่อน หรืออื่นๆ หากมีปัญหาหรือวิกฤติครอบครัวเดิมยังคงให้ความช่วยเหลือโดยตลอด ในส่วนของพ่อแม่้วยรุ่น ใน 2 ครอบครัวนี้ รู้สึกพอใจในการใช้ชีวิตคู่ที่เกิดขึ้น มีการช่วยกันทำมาหากินและประกอบอาชีพ มีเรื่องที่ไม่พอใจกันบ้างในบางครั้ง แต่ก็สามารถยุติลงได้ ไม่เคยถึงขั้นทำร้ายร่างกายกัน มีการพูดคุยและตั้งเป้าหมายในชีวิตครอบครัวตัวเอง โดยจะพยายามส่งเสียและเลี้ยงดูบุตรให้ได้เรียนสูงๆและมีอาชีพที่มั่นคง ดูแลตัวเองได้ในอนาคต การเลี้ยงดูบุตร จะเลี้ยงเหมือนที่ตนเองเคยได้รับการเลี้ยงดูมาก่อน ในการเลี้ยงลูกมีแม่แบบคือแม่ของตัวเองและแม่สามี ซึ่งใส่ใจลูก ชอบเลี้ยงลูกแบบแม่ และได้ดูทางสื่อต่างๆถึงวิธีการเลี้ยงลูกอยู่บ่อยๆ ชอบและนำมาใช้บ้างในบางเรื่อง และเมื่อได้พูดคุยว่าสิ่งที่รู้สึกไม่สบายใจและอยากกลับไปทำใหม่หากย้อนกลับได้ ทุกคนบอกเหมือนกันว่าอยากกลับไปเรียนต่อ ไม่ควรรีบมีครอบครัวเร็ว เสียชีวิตวัยรุ่น ถึงแม้จะมีชีวิตครอบครัวที่ดีก็ตาม และในส่วนของชุมชน ให้การยอมรับปฏิบัติตัวตามปกติของชุมชน พ่อแม่้วยรุ่น ยังมีวิถีชีวิตของวัยรุ่นไปเกี่ยวกับเพื่อน แต่น้อยลงจากเดิม ไปร่วมกิจกรรมของชมรมเด็กและเยาวชนในชุมชนเหมือนครั้งที่ยังไม่มีครอบครัว และบอกว่า กิจกรรมของชมรมทำให้เหมือนกับชีวิตวัยรุ่นไม่ขาดหายไปเสียทั้งหมด ยังมีพื้นที่ที่ยอมรับเขาและให้สิทธิ์เขาเหมือนเป็นวัยรุ่นทั่วไปไม่เกี่ยวกับว่าจะมีครอบครัวแล้วหรือไม่ พร้อมทั้งในชมรมเด็กและเยาวชนของชุมชน ได้ชักชวนและให้โอกาสในการเรียนอีกครั้งโดยให้มาเรียน กศน.กับเพื่อนๆในรุ่นเดียวกัน ทำให้ไม่อาย กล้าที่จะเรียนต่อได้ บางครั้งพาลูกมาเรียนด้วย เมื่อได้ให้วาดภาพสะท้อนคิดในหัวข้อ “ครอบครัวของฉัน” พบว่า ทั้งสองครอบครัว วาดภาพตนเองและครอบครัวยืนอยู่ด้วยกัน ในบ้าน ใบหน้ายิ้มแย้ม มือเกาะเกี่ยวกันไว้ แสดงออกถึงความสุขที่มีในครอบครัวอย่างชัดเจน

3.1.2 ครอบครัวที่ 3 และ 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือตัวแม่้วยรุ่นเอง มีพื้นฐานเดิมมาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว มีแม่เป็นผู้หารายได้มาให้ครอบครัว อยู่ในครอบครัวขยาย มีตา ยายและญาติๆช่วยกันเลี้ยงดู เป็นการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ไม่ค่อยมีเวลามาดูแลและมีกิจกรรมร่วมกันนัก เมื่อถึงเวลาที่ลูกสาววัยรุ่นเริ่มโต มีความรัก ก็ไม่ได้ห้ามปราม เพียงแต่มองอยู่ห่างๆ จะมียายหรือป้า น้า คอยกล่าวตักเตือนบ้างเป็นบางครั้ง และเมื่อมีแฟน ได้พามาให้ที่บ้านรู้จัก พาเข้าบ้านบ่อยๆ จนรู้จักกันทั้งบ้าน สนับสนุนในบ้านก็เริ่มยอมรับได้ และเมื่อตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตคู่ยังไม่ได้บอกกับครอบครัวตนเอง แต่มาบอกเมื่อตนเองตั้งครรรค์ขึ้นแล้ว ซึ่งในช่วงแรกที่ตั้งครรรค์ได้ปกปิดไว้ก่อน มาเปิดเผยให้ที่บ้านได้รู้คือตั้งครรรค์ประมาณ 7 เดือน ซึ่งทางบ้านบอกว่าทำใจยอมรับได้ และเร่งให้มาจัดการตามวัฒนธรรมประเพณี แม่้วยรุ่นทั้งสองคน เล่าให้ฟังว่า อยากมีครอบครัวที่ครบพร้อม พ่อแม่ลูก ไม่อยากให้เหมือนตัวเองที่ผ่านมา ซึ่งไม่มีพ่อ เมื่อพบคนที่คิดว่าจะเป็นคนรักที่ดีได้ เป็นครอบครัวที่ดี ก็ขอเลือกและใช้ชีวิตคู่กันไปนานๆ ถ้าไม่ปล่อยให้ตั้งครรรค์ อาจจะได้ใช้ชีวิตคู่ เพราะถ้าขอทางบ้านว่าจะมีครอบครัว ก็ไม่แน่ใจว่า จะยอมรับได้แค่ไหนแล้วจะได้อยู่ที่บ้านเดิมเลยหรือไม่ แต่ถ้าปล่อยให้ตั้งครรรค์ ทางบ้านก็ต้องยอม เพราะกลัวเรื่องผิดผี รับให้มาจัดการไป ซึ่งคุยกับคู่รักแล้วก็ยอมรับได้ทั้งคู่ และบอกไว้ว่า หลังจัดการไหว้ผีแล้ว ให้มาอยู่ที่บ้าน ใช้เวลาในการเลือกคบและดูใจกันประมาณ 1 ปีเศษ ก็เพียงพอแล้ว และจะดูแลครอบครัวตนเองให้ดีที่สุด จะประคับประคองชีวิตคู่ไว้ ให้ลูกได้มีครอบครัวสมบูรณ์ เรื่องเรียนไม่ค่อยกังวล ไว้ถ้ามีโอกาสค่อยเรียนต่อ กศน. เห็นมีเพื่อนๆ เรียนอยู่หลายคน เก็บเงินไว้ให้ลูกเรียนจะดีกว่า หลังใช้ชีวิตคู่ ผู้ที่คอยดูแล ตักเตือนคือยาย เพราะยายจะอยู่บ้านตลอด จะคอยสอน จากที่ไม่ค่อยได้คุยกับยายมากนักในแต่ก่อน ก็คุยมากขึ้น ยายคอยบอกให้ทำหน้าที่ของภรรยา ให้เตรียมตัวเป็นแม่ เตรียมของใช้ให้กับลูกที่จะเกิดมา รู้สึกอุ่นใจ ซึ่งตอนแรก ดูเหมือนไม่ค่อยมีใครจะใส่ใจเลย แม่ยังไม่ค่อยมีเวลา เพราะต้องไปทำงาน แต่พอมีเวลา แม่ก็ชวนคุยมากขึ้น ถามถึงสุขภาพ และถามเรื่องอื่นๆ บางครั้งก็เอามือมาลูบที่ท้อง รู้สึกดีในเรื่องอาชีพและการเงิน รับตักตามาเย็บที่บ้าน หากขยันเย็บมากก็จะได้เงินมาก ส่วนสามีไปทำงานรับจ้างข้างนอก ไม่ไถ่ลนักร ในช่วงตั้งครรรค์ ยังพากันไปเที่ยวบ้าง ซื้ยนรถจักรยานยนต์ไป จนท้องใหญ่ อายุครรรค์มากขึ้น ยายจะเตือนทุกครั้งที่จะออกจากบ้าน ก็ฟังเพราะกลัวเหมือนกัน จนกระทั่งคลอด ยายมาช่วยดูแลให้ทุกอย่าง ป้า น้า และญาติๆมาช่วยกันอุ้ม ช่วยเลี้ยง ได้มีเวลาพักบ้าง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บางช่วงก็ไปเที่ยว แต่ไปไม่นานและไม่บ่อย หากในชมรมเด็กและเยาวชนในชุมชนมีกิจกรรม ก็อุ้มลูกไปบ้าง มีเพื่อนพากันไปให้อุ้ม ช่วยกันดูแล ชีวิตมีความสุขมากขึ้นกว่าเดิม ส่วนสามี ก็มีไปเที่ยวบ้าง หายไปบ้างในบางครั้ง มีโมโหและทะเลาะกัน ยาย ป้า น้า ก็จะห้าม และสอนให้ใจเย็น ให้ปล่อยๆไป ไม่ให้ตามสามี และคอยปลอบใจซึ่งบางทีก็แอบร้องไห้ กลัวครอบครัวจะไม่ครบพร้อม ทุกวันนี้ลูกโตแล้ว ไปโรงเรียน มีเวลาทำงานมากขึ้น มีอิสระมากขึ้น ไม่ค่อยเครียด เล่นเฟซบุ๊ก เล่นไลน์คุยกับเพื่อนได้มากขึ้น แต่ไม่ค่อยไปไหน ห่วงยาย ห่วงลูก เมื่อทบทวนถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมา ตอบเช่นเดียวกันกับ 2 ครอบครัวแรกคือ ไม่น่ารับ ควรเรียนสูงๆ ก่อนค่อยมีครอบครัว ภาพวาดครอบครัวของ 2 ครอบครัว เป็นภาพบ้านหลังใหญ่ มีคนหลายคน ใบหน้ามีรอยยิ้ม มีลูกและสามีอยู่ใกล้ๆ

3.2 ครอบครัวในกลุ่มที่ 2 เข้าสู่ความเป็นครอบครัว ด้วยสถานการณ์หรือความจำเป็นบีบบังคับให้ตัดสินใจใช้ชีวิตครอบครัว เป็นที่เข้าสู่ความเป็นครอบครัวพ่อแม่้วยรุ่น ด้วยสถานการณ์หรือความจำเป็นบีบบังคับให้ตัดสินใจใช้ชีวิตคู่ มี 6 ครอบครัว โดยเป็นครอบครัวที่อยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง 4 ครอบครัว และอยู่กับครอบครัวฝ่ายชาย 2 ครอบครัว โดยมีภูมิหลังดังนี้

3.2.1 ครอบครัวที่ 5 และ ครอบครัวที่ 6 เป็นครอบครัวที่อยู่กับครอบครัวฝ่ายชาย โดยที่ แม่้วยรุ่นในครอบครัวที่ 5 และพ่อ้วยรุ่นในครอบครัวที่ 6 เป็นพี่ชายและน้องสาว ซึ่งในครอบครัวเดิมของแม่้วยรุ่นครอบครัวที่ 5 และพ่อ้วยรุ่นในครอบครัวที่ 6 อยู่ในครอบครัวที่เป็นครอบครัวเดี่ยว มีทั้งพ่อ แม่ มีฐานะดี พ่อเป็นผู้นำชุมชน มีหน้าที่ในสังคมชนบทมีความหวังให้ลูกทั้งสองคนมีอาชีพการงานที่ดี เรียนสูงๆ เลี้ยงลูกทั้งสองคนแบบเข้มงวดกวดขัน ไม่ให้อิสระ ไม่ปล่อยให้ลูกได้ไปไหนมาไหน จะไปด้วยเกือบทุกครั้ง ยกเว้นที่พ่อแม่ไม่อยู่ ลูกชายลูกสาวก็จะพากันไปเอง เมื่อถึงวัยที่ลูกทั้งสองเรียนจบจากโรงเรียนใกล้บ้าน ได้ไปเรียนที่อื่น ต้องแยกจากพ่อแม่ ได้เดินทางไปเอง ไม่ต้องมีพ่อแม่ไปส่ง จึงมีอิสระและได้พบกับคู่รัก แอบคบกัน นัดหมายและหนีเรียนไปเที่ยว รู้สึกตื่นเต้น ดีใจที่ได้ไป ได้มีแฟน มีความสุข อยากที่จะใช้ชีวิตแบบนั้นมากกว่าอยู่กับบ้าน แม่้วยรุ่นในครอบครัวที่ 5 ได้แอบคบหากับแฟนได้ 1 ปีเศษ ผลการเรียนแย่งลง เกิดความกังวลเพราะกลัวพ่อแม่จะรู้ว่าและลงโทษ จึงคุยกับคู่รักและตัดสินใจที่จะออกจากบ้าน เพราะถ้าที่บ้านรู้ น่าจะโดนลงโทษ และเลือกการตั้งครุฑมาเป็นตัวแก้ไขปัญห ปล่อยให้ตัวเองตั้งครุฑขึ้นมา เพราะรู้ว่าที่บ้านกลัวเรื่องผิดผีมาก และยายก็สุขภาพไม่ค่อยดี อาจจะมียะโรเกิดขึ้นได้ และตัดสินใจบอกแม่ในที่สุด แฟนให้สัญญาแล้วว่าจะไม่ทอดทิ้งและจะพาไปอยู่ด้วยที่บ้าน ซึ่งพ่อแม่ทางบ้านแฟนรับได้และพอจะทราบถึงสถานการณ์ของบ้านแม่้วยรุ่นมาก่อน และเมื่อทางบ้านรู้ จึงให้มาจัดการตามประเพณีความเชื่อ หลังจากนั้นจึงย้ายไปอยู่บ้านสามี แม่สามีใจดี มีกิจการเป็นของตัวเอง ให้อยู่บ้านช่วยค้าขาย จนกระทั่งคลอด แม่สามีคอยดูแล ช่วยเลี้ยงลูก สามีใส่ใจ เข้าใจ อยู่ในบ้านแบบสบายใจ ในเรื่องของการเงินและอาชีพ ใช้ร่วมกับครอบครัวสามี แม่สามีเป็นคนจัดการให้ และมีแบ่งบางส่วนให้ดูแลและเก็บเงินเองหลังจากที่คลอดลูกแล้ว เมื่อลูกเข้าโรงเรียน ได้ขอเรียนต่อในวิทยาลัยแห่งหนึ่งในวันหยุด จนจบ ปวส. วางแผนกับสามีจะมีบุตรเพิ่มอีก 1 คน มีการวางแผนอนาคตลูกร่วมกัน พูดคุยกัน และในครอบครัวที่ 6 พ่อ้วยรุ่น หลังจากที่น้องสาวแยกครอบครัวไปไม่นาน ก็ตัดสินใจเช่นเดียวกับน้องสาว ให้แฟนที่แอบคบกันตั้งครุฑขึ้นมา โดยทางฝ่ายหญิงเต็มใจเช่นกัน อยากมีครอบครัวใหม่ที่ดีกว่าครอบครัวเดิมซึ่งมีสภาพที่ลำบากในการดำรงชีวิต และพ่อ้วยรุ่นรู้ว่าหากมีครอบครัว แม่จะให้มาอยู่ที่บ้าน เพราะแม่ไม่เหลือใครแล้ว แต่มีข้อต่อรองให้แยกมาอยู่บริเวณบ้านแต่เป็นอีกหลังและขอเลิกเรียน มาทำงานเลี้ยงตัวเอง ซึ่งในที่สุดแม่ก็ยอม และได้มาใช้ชีวิตคู่ แม่ได้มาช่วยเลี้ยงหลาน ซื่อตรงใหม่ให้ใช้เป็นอาชีพ รับส่งพนักงานในโรงงานมีรายได้เป็นของตัวเอง แม่ไม่ดูเหมือนก่อน ยอมรับฟังมากขึ้น ทั้งครอบครัวที่ 5 และ 6 บอกว่าตั้งใจเลี้ยงลูกแบบประชาธิปไตย รับฟัง ไม่บังคับ และจะอยู่กับคู่ชีวิต รักกันไปนานๆ เหมือนที่เห็นพ่อกับแม่รักกันมาก ไม่เคยทิ้งกันเลย ซึ่งเป็นเรื่องที่ประทับใจมาตลอดและจะนำมาเป็นแบบอย่างให้กับครอบครัวตัวเอง ในครอบครัวที่ 7 และ 8 เป็นครอบครัวที่มีภูมิหลังมาจากครอบครัวเดิมที่เข้มงวดกวดขันเช่นเดียวกับครอบครัวที่ 5 และ 6 ไม่ยอมให้อิสระ และไม่ฟังเหตุผล

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

3.2.2 ครอบครัวที่ 7 เป็นครอบครัวของพ่อเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในครอบครัวขยายซึ่งมี ลุง ป้า ช่วยดูแล พ่อเคยมีประสบการณ์ที่ไม่ดีจากแม่ ซึ่งทิ้งหนีหายไป จึงมาเข้มงวดกับลูกสาว ไม่ให้ไปไหน จำกัดเวลา จำกัดเพื่อน ซึ่งเมื่อถึงวันที่ได้ไปเรียนต่อที่อื่น จึงเป็นแบบแม่วัยรุ่นในครอบครัวที่ 5 พร้อมทั้งตัดสินใจปล่อยให้ตั้งครรรค์ เพื่อที่จะให้หลุดจากครอบครัวเดิม ให้มีชีวิตเป็นของตัวเอง โดยที่แฟนได้รับรู้ถึงความอึดอัดเพราะเคยพบมากับตัวเอง จึงพร้อมที่จะสร้างครอบครัวใหม่ขึ้น ซึ่งครอบครัวเดิมของแฟนก็รู้เรื่องและไม่ว่าอะไร และเมื่อตั้งครรรค์ พ่อได้รู้ ในครั้งแรกจะไม่ยอม จะให้แยกกัน จะพาลูกสาวไปอยู่ที่อื่น แต่ญาติๆ ไม่ยอม เกิดการทะเลาะกันขึ้น แต่ด้วยความกลัวสิ่งที่มองไม่เห็นจะเกิดขึ้น ในที่สุดจึงยอม และด้วยความที่ลูกกับป้าที่เลี้ยงมาเป็นห่วง จึงให้มาอยู่บ้านเดียวกัน ป้าช่วยดูแลเรื่องการตั้งครรรค์เสมือนเป็นแม่ สอนให้ใช้ชีวิตคู่ ให้อยู่กันและกัน เหมือนป้ากับลุงที่ไม่เคยทะเลาะกันเลย หาคู่ให้ทำ ช่วยในทุกเรื่อง เรื่องอาหารการกินเป็นครัวเดียวกัน ช่วยกัน ให้สามีไปทำงานกับลุงข้างนอก จนกระทั่งสามารถดูแลครอบครัวได้ในระดับหนึ่ง จึงให้แยกครัว และแยกค่าใช้จ่ายในบ้าน ป้าสอนให้เก็บออม พาไปธนาคาร ตอนนี้ลูกโตแล้ว ได้ขยับขยายออกไปทำงานที่โรงงานไม่ไกลบ้านนัก พอมีรายได้มากขึ้น ตั้งใจจะเลี้ยงลูกแบบเพื่อน คู่ได้ ระบายได้ ไม่เข้มงวดเหมือนที่เคยโดนมาก่อน

3.2.3 ครอบครัวที่ 8 ครอบครัวเดิมเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว แม่ต้องทำงาน ให้อยู่ได้เลี้ยงดู แต่มีอาที่เข้มงวดและตามตลอด จนไม่ได้มีอิสระ ยิ่งโตยิ่งตาม อาบอกว่าทำหน้าที่แทนพ่อ ซึ่งเสียไปแล้ว แม่วัยรุ่นอึดอัดและเลือกเส้นทางเดียวกับ แม่วัยรุ่นในครอบครัวที่ 5 และ 7 คือรู้ว่าถ้าตั้งครรรค์ อย่างไรที่บั้นปลายและจะยอมรับได้ในที่สุดเหมือนบ้านอื่นๆ ที่ได้พูดคุยกันมา ซึ่งหลังจากเลือกแล้ว ได้รับอิสระ สามารถตัดสินใจเองได้ และขออยู่บ้านนี้ต่อเพราะเป็นห่วงย่าซึ่งเลี้ยงดูมาตลอด เมื่อที่บ้านรับรู้ก็ยอมให้แฟนมาจัดการตามประเพณีไป ซึ่งก่อนหน้าที่แฟนจะมา ย่าเริ่มมีอาการป่วยกระเสาะกระแสะโดยที่ไม่รู้สาเหตุ แต่แม่วัยรุ่นรู้และรีบให้มาจัดการ หลังจากนั้นเลิกเรียน มาอยู่บ้าน ช่วยย่าดูแลบ้าน ช่วงครรรค์อ่อน ไปรับจ้างทำสวนกับย่า ใกล้ชิดย่า ย่าสอนทุกอย่าง โดยเฉพาะเรื่องของความเจ้าชู้ของปู่ ย่าบอกเสมอว่า ให้อดทนและนิ่งไว้ ทำหน้าที่ของภรรยาไป อย่าไปตาม ซึ่งแม่วัยรุ่นก็พบปัญหาหลังคลอดคือ สามีไม่ค่อยอยู่บ้าน หายไปบ่อยๆ และรู้ว่า มีหญิงอื่น แต่ก็ไม่เคยตาม เพราะย่าคอยเตือน คอยบอกอยู่ตลอด และช่วยเลี้ยงลูก พาไปทำงานด้วย ทำให้แม่วัยรุ่นสามารถใช้ชีวิตได้และสามีก็กลับมาใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกัน ไม่นานก็หายไปอีก จนแม่วัยรุ่นสามารถเข้าใจชีวิตครอบครัวมากขึ้นและนึกถึงคำสอนของย่าเสมอ เคยได้พูดคุยกับสามีเรื่องของลูก และตั้งใจให้ลูกเรียนสูงๆ สามีนำเงินที่หามาได้จากการเป็นคนขับรถโดยสารประจำทางมาให้เก็บ ก็เก็บแยกไว้ มีเงินเก็บบ้างแล้ว เมื่อไม่สบายใจก็จะนึกถึงย่า ทำให้สบายใจขึ้น และหากพบทวนถึงเรื่องที่ผ่านมา แม่วัยรุ่นก็บอกว่าเสียต้ายที่เรียนไม่จบ อีกเพียงหอมเดียวเท่านั้น ไม่น่าตัดสินใจแบบนี้ ก็จะขอเลี้ยงลูกแบบกลางๆ ไม่ถึงกับเข้มงวดแต่ไม่ปล่อยเสียทีเดียว ภาพของครอบครัวเป็นภาพที่มีครอบครัวตัวเองและย่า นั่งอยู่ด้วย

3.2.4 ครอบครัวที่ 9 และ 10 เป็นครอบครัวที่ครอบครัวเดิมมีการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ครอบครัวที่ 9 มีฐานะดีมาก เลี้ยงดูแม่วัยรุ่นแบบตามใจ อยากได้อะไรก็ต้องได้ ไม่สอนให้ลูกช่วยตัวเอง จนกระทั่งในวันหนึ่งที่ฐานะทางบ้านแย่ลง แม่วัยรุ่นที่ไม่ได้ถูกฝึกมาให้ช่วยตัวเอง รับกับฐานะที่เปลี่ยนไปไม่ได้ จึงหลีกหนีและออกจากบ้านไปกับแฟนที่กำลังคบกันอยู่ปล่อยให้ตั้งครรรค์เพื่อจะไม่ต้องอยู่กับครอบครัวเดิม พ่อให้กลับมาทำตามประเพณีวัฒนธรรมให้ถูกต้อง หลังจากนั้นไปใช้ชีวิตคู่ในช่วงแรกกับครอบครัวสามี มีแม่สามีช่วยดูแล สามีทำงานหาเงิน ต่อมาฐานะครอบครัวที่บ้านดีขึ้น แม่ซึ่งหนีหายไปจากพ่อกลับมาอีกครั้ง ไปรับให้กลับมาอยู่บ้าน แม่พูดคุยกินมากขึ้นกว่าเดิม จากที่ไม่เคยได้พูดคุยกิน ไม่เคยใส่ใจ กลับมาดูแล จนกระทั่งตลอด แม่ช่วยดูแลจนแข็งแรง จากที่คิดว่าไม่มีใครใส่ใจ พ่อช่วยหาอาชีพให้ทำที่บ้าน สอนลูกเขยทำ จนมีฐานะที่ดีขึ้น แม่วัยรุ่นสอนลูกให้ช่วยตัวเองแทบทุกอย่าง และบอกว่าจะเลี้ยงลูกให้ทำเป็น ไม่ให้เหมือนตัวเอง และหากมีความไม่เข้าใจกับสามี จะเป็นฝ่ายคุยเองให้เข้าใจ จะไม่ให้ครอบครัวเป็นแบบที่เธอเคยเป็น ซึ่งครั้งหนึ่งพ่อกับแม่ต้องแยกทางกันไป และพ่อปล่อยปละละเลยเธอจนเป็นแบบนี้ เสียเวลา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

และเสียการเรียนที่ทิ้งไป หากมีโอกาสอยากจะเรียนต่อให้จบปริญญาตรี จะได้สอนลูกๆต่อไปได้ และครอบครัวที่ 10 เป็นครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยว แม่เสียชีวิตตั้งแต่ยังเล็กมาก อยู่ในครอบครัวขยาย มีปู่ย่าช่วยดูแลมาตั้งแต่เล็กแต่เป็นการเลี้ยงแบบตามใจปล่อยปละละเลย ย่าบอกว่าสงสารที่ขาดแม่ อยากได้อะไรก็ทำให้ เท่าที่ได้ ทางบ้านมีฐานะปานกลาง และเมื่อถึงเวลาที่ได้ไปเรียนต่อในตัวจังหวัด ได้ไปพักอยู่กับญาติ พบกับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ คบเพื่อนใหม่ การเรียนแย่งจนกระทั่งต้องออกเรียน กลับมาอยู่บ้านอีกครั้ง ครึ่งนี้อยู่กับพ่อซึ่งติดสุรา ติดยาเสพติด มีเพื่อนไม่ได้มาอยู่บ้านตลอด เพื่อนของพ่อมักจะคิดไม่ดีกับแม่วัยรุ่น จนรู้สึกท้อแท้ ไร้หนทางที่เธอคิดว่าจะไปให้พ้นจากครอบครัวเดิม คือการมีครอบครัวใหม่ โดยที่เธอมีแฟนอยู่แล้ว จึงปล่อยให้ตั้งครมขึ้นมาเพื่อที่จะหลุดจากครอบครัวเดิมเหมือนเพื่อนหลายๆคนที่เห็น และเมื่อตั้งครม พ่อและย่าให้มาจัดการตามประเพณี ไหว้ผี ขอขมา ย่าแบ่งห้องในบ้านให้อยู่ ให้ทำมาหากินเอง โดยสามีเป็นนักดนตรีไทย ตัวเธอเองรับจ้างทำตุ๊กตาที่บ้าน รายได้ดีพอควร เก็บเงินและปลูกบ้านเล็กๆพื้นที่เดียวกับบ้านเดิม ช่วงที่ตั้งครม มีย่าคอยดูแล ช่วงเลี้ยงลูก ย่าช่วยเลี้ยง ทำให้ทำงานได้มาก เธอรู้สึกเสียใจเมื่อนึกถึงเรื่องราวที่ผ่านมา แอบร้องไห้อยู่บ่อยๆ เธอบอกว่าไม่น่าตัดสินใจเช่นนี้ แต่ในเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็จะต้องดูแลครอบครัวให้ดีที่สุด จะเลี้ยงลูกด้วยความใส่ใจ ไม่ปล่อยปละละเลยหรือตามใจเกินไป เธอได้กลับมาเรียน กศน.จนจบ ม.ปลาย และก่อนหน้าที่ยังไม่มีครอบครัว เธอเป็นแกนนำหลักของชมรมเด็กและเยาวชนในพื้นที่ เธอได้กลับมาทำหน้าที่อีกครั้ง เธอบอกว่ากิจกรรมนี้เองที่ช่วยให้เธอมีความสุข ได้เติมเต็มชีวิตที่ขาดหายไป พาสามีและลูกมาทำกิจกรรมด้วย และไปชวนคนอื่นๆมาร่วมด้วย จะดูแลครอบครัวให้ดีที่สุด โดยมีสามีเป็นเสาหลักพื้นที่ที่ปลอดภัยที่สุดคือ บ้านย่า ในภาพวาดครอบครัวจะมีรูปพ่อ แม่ น้องสาว ลูกสาว 2 คนและตัวเธอเอง ไม่มีรูปสามี ซึ่งเธอบอกว่า จะไม่ยึดติดกับสามี จะมีหรือไม่มีก็ไม่เป็นไรถ้าสามีอยู่ด้วยกันตลอดไปถือว่าเป็นเรื่องดีลูกจะได้ครบพร้อมแต่ถ้าไม่อยู่ด้วยเหตุใดๆก็ตาม เธอต้องอยู่ได้

4.สิ่งแวดล้อมและบริบทครอบครัว จากการศึกษา ทำให้ได้มองเห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีที่มีในชุมชนซึ่งยังคงปฏิบัติอยู่ไม่เลือนหายไป การเลี้ยงดูในรูปแบบต่างๆ ความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม บริการทางสังคมและสิ่งที่เกื้อหนุนให้พ่อแม่วัยรุ่นสามารถใช้ชีวิตครอบครัวได้ ภูมิหลังของครอบครัวและเส้นทางเข้าสู่ความเป็นครอบครัว และการใช้ชีวิตครอบครัวของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น คือ ในกลุ่มที่ 1 เป็นการก้าวเข้าสู่ความเป็นครอบครัวโดยที่พ่อแม่วัยรุ่นเลือกที่จะมีครอบครัวเอง เป็นการใช้ชีวิตที่มีแนวโน้มว่าจะสามารถอยู่ด้วยกันได้อย่างยาวนาน ในกลุ่มนี้โครงสร้างครอบครัวเดิม มีทั้งแบบครอบครัวเดี่ยวซึ่งเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแบบครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวซึ่งเป็นครอบครัวขยายมีการเลี้ยงดูทั้งแบบปล่อยปละละเลย ครอบครัวกลุ่มที่ 1 นี้ มีการได้พูดคุยกัน วางแผนถึงการเลี้ยงลูกแบบค่อนข้างชัดเจน มีแม่แบบในการเลี้ยงดูและการใช้ชีวิตครอบครัว มีครอบครัวเดิมให้ความช่วยเหลือในด้านจิตใจ อารมณ์ การใช้ชีวิตครอบครัวและทรัพยากร ครอบครัวในกลุ่มที่ 2 กลุ่มที่เลือกจะมีครอบครัวเพราะพบกับบางสถานการณ์ที่คิดว่า การมีครอบครัวใหม่ น่าจะเป็นทางออกที่ดี ได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ โดยครอบครัวเดิมของพ่อแม่วัยรุ่นมีโครงสร้างครอบครัวทั้งแบบครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ในครอบครัวเดี่ยวมีการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน 2 ครอบครัวและแบบปล่อยปละละเลย 1 ครอบครัว ส่วนอีก 3 ครอบครัวครอบครัวเดิมเป็นแบบครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวแต่อยู่ในครอบครัวขยาย มีการเลี้ยงดูแบบทั้งเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลย ในกลุ่มที่ 2 นี้ ชีวิตครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่นบางครอบครัวยังไม่มีวางแผนอนาคตที่ชัดเจนแต่มีความตั้งใจที่จะประคับประคองให้ครอบครัวสามารถอยู่ได้ มีการช่วยเหลือดูแลจากครอบครัวเดิมเช่นเดียวกับกลุ่มที่ 1 แต่เมื่อนำมาเทียบเคียงจะพบว่าในกลุ่มที่ 1 จะได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวมากกว่า ในเรื่องของสังคมและชุมชน ทั้ง 10 ครอบครัวหลังจากที่ตัดสินใจเลือกเข้าสู่ชีวิตครอบครัว และทางบ้านได้ให้ทำตามวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนแล้ว ชุมชนเกิดการยอมรับและรับเข้าสู่ชุมชน มีสิทธิ์ที่พึงมีพึงได้ในชุมชนเช่นเดียวกับครอบครัวของผู้ใหญ่ เช่น สามารถช่วยเหลือเรื่องการกู้เงินกองทุนต่างๆ เพื่อประกอบอาชีพได้ ร่วมงานอื่นๆ ในชุมชนได้ตามปกติ ซึ่งจะค่อนข้างแตกต่างกับครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บางครอบครัวที่มาใช้ชีวิตครอบครัวที่ไม่ผ่านพิธีกรรมทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชน เช่น ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่ฝ่ายหญิงเป็นคนอื่น ได้สามีในชุมชนนี้ก็จะเข้ามาอาศัยอยู่เลย โดยที่ชุมชนไม่ได้ให้การยอมรับแต่แรก การช่วยเหลือดูแลก็จะพบว่าแตกต่างกัน และในส่วนของพื้นที่พ่อแม่วัยรุ่น ซึ่งมีชมรมของเด็กและเยาวชนรอรับอยู่นั้น ได้เป็นพื้นที่ที่พ่อแม่วัยรุ่นยังสามารถเข้าไปร่วมกิจกรรม ได้ใช้ประโยชน์ ผ่อนคลายและร่วมสร้างความหวังและอนาคตโดยมีผู้ใหญ่จากหลายภาคส่วนให้คำชี้แนะและดูแล ซึ่งเป็นที่พอใจในกลุ่มพ่อแม่วัยรุ่นอย่างมาก และในบางครอบครัวได้นำชีวิตของตัวเองมาแบ่งปันเป็นอุทาหรณ์ให้กับน้องๆรุ่นหลัง

ภูมิหลังครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่พบในการศึกษาค้นคว้า พบว่าการที่ต้องมาเป็นครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น คือ 1.จากการต้องการมีชีวิตครอบครัวเป็นของตนเอง อยากมีชีวิตอิสระ และ 2. จากภาวะจำยอม สถานการณ์บีบบังคับที่ต้องทำให้เข้าสู่ความเป็นครอบครัวและเป็นเรื่องของช่วงจังหวะชีวิตที่ทำให้ต้องมีครอบครัว โดยที่ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นนี้มีการปรับตัวในการใช้ชีวิตครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่น 3 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 พ่อแม่วัยรุ่นคิดได้เอง มีการวางแผนการดำเนินชีวิตในครอบครัว หันหน้าเข้าหากัน ช่วยกัน รูปแบบที่ 2 ปรับตัวแบบที่มีคนคอยชี้แนะ ทั้งครอบครัวเดิม ญาติและองค์กรต่างๆ ในชุมชน และ รูปแบบที่ 3 พ่อแม่วัยรุ่น เรียนรู้จากผู้อื่นและนำมาปรับใช้กับครอบครัวตนเอง ในการปรับตัว ต้องปรับตัวให้เข้าได้กับคู่ชีวิต กับครอบครัวทั้งสองฝ่าย และปรับตัวเข้ากับชุมชนสิ่งแวดล้อม

เส้นทางชีวิตครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่พบในการศึกษาค้นคว้า พบว่ามี 3 แบบคือ 1.เส้นทางชีวิตครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่ราบเรียบ ปกติ สามารถที่จะดำรงชีวิตครอบครัวได้ด้วยตัวเอง คิดเองได้ ทำเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่น 2.เส้นทางชีวิตที่ไม่ราบเรียบ (ล้มๆลุกๆ) ยืนได้เองบ้าง ยังต้องพึ่งพาคนอื่น ๆ องค์กรอื่นๆอยู่บ้างในบางครั้ง แต่สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ และเส้นทางที่ 3 เป็นเส้นทางของชีวิตครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่น่าห่วงใย มักพบกับปัญหาหรืออุปสรรคอยู่บ่อยๆ ค่อนข้างเปราะบาง จำเป็นอย่างยิ่งที่ครอบครัว ชุมชนและสังคม จะต้องมีการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมเพื่อให้ดำรงชีวิตครอบครัวไปได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากปรากฏการณ์ที่พบว่าชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลางมีจำนวนหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์ด้วยอัตราที่สูง เกินเกณฑ์และยังพบอีกว่า คู่ของพ่อแม่วัยรุ่น หรือครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่นในชุมชนนี้ มีบุตรและใช้ชีวิตครอบครัวโดยไม่เลิกรากันมากกว่าร้อยละ 98 ซึ่งน่าสนใจ ที่จะศึกษาถึงภูมิหลัง เส้นทางชีวิตครอบครัวและการใช้ชีวิตครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นเป็นอย่างไร และพบว่า วัยรุ่นที่มาใช้ชีวิตครอบครัวก่อนวัยอันควรนั้น ด้วยเหตุสำคัญ คือ 1.การต้องการมีชีวิตอิสระโดยการมีชีวิตคู่ มีครอบครัวเป็นของตนเองและ 2. จากการที่ต้องมีชีวิตคู่ด้วยสถานการณ์ที่บีบบังคับหรือจำยอม โดยที่วัยรุ่นในชุมชนแห่งนี้มีสิ่งแวดล้อมที่คือเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีที่ยึดโยงไว้ และได้ใช้การตั้งครรภ์ การมีคู่และการผิดผีของครอบครัว มาเป็นเครื่องมือต่อรองเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการและเป็นที่ยอมรับ ซึ่งเมื่อชุมชนยอมรับที่จะให้เกิดขึ้น ครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่นจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนไป ที่ครอบครัวและชุมชนเปิดให้ใช้ชีวิตได้เป็นปกติทั่วไป มีสิทธิในสวัสดิการต่างๆในชุมชนเช่นครอบครัวผู้ใหญ่ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชนซึ่งนับเป็นอีก 1 ครอบครัวที่เพิ่มขึ้น ซึ่งต่างจากการศึกษาของ ธัญญา ใจดี (2552) ได้กล่าวถึงเรื่อง “วัฒนธรรมไทย : ต้นตอปัญหาแม่วัยรุ่น” ว่าเมื่อวัยรุ่นเกิดตั้งครรภ์ พ่อแม่มักจะแก้ปัญหาด้วยการให้ขอขมาและแต่งงานกัน ซึ่งได้ก่อให้เกิดเป็นปัญหาเด็กเลี้ยงเด็กขึ้น ต้องทนทุกข์ทรมานจากการไม่พร้อมที่จะเข้าสู่ความเป็นครอบครัวซึ่งจะส่งผลกระทบตามมาในทุกระดับ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมาก ในชุมชนแห่งนี้ มีมุมมองว่า การมีชีวิตคู่ถือว่าเป็นเรื่องปกติอาจจะช้าหรือเร็ว ขอเพียงทำให้ถูกต้อง ก็สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ ซึ่งจากการยอมรับในจุดนี้ ทำให้ครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่นใช้ชีวิตได้ตามปกติไม่เป็นที่รังเกียจหรือละเลยจากชุมชน และจากการวิเคราะห์ถึงรูปแบบของการใช้ชีวิตครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่พบว่ามี 3 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นสามารถคิดได้เอง มีหลักคิด ในการดำเนินชีวิตครอบครัว รูปแบบที่ 2 พ่อแม่วัยรุ่นมีผู้คอยชี้แนะบ้างในบางเรื่องบางครั้งก็ทำให้ดำเนินชีวิตต่อไปได้ และ รูปแบบที่ 3 รูปแบบที่พ่อแม่วัยรุ่นมีการดำเนินตามตัวอย่างครอบครัวอื่นที่อยู่ใกล้ตัวและนำมาปรับใช้ จึงทำให้ชีวิตครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้นั้น สอดคล้องกับการศึกษาของอัญญา พลตเปลื้องและคณะ (2561) ในเรื่องการสนับสนุนของครอบครัวในการดูแลหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น : กรณีศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี โดยได้ศึกษาหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มีการฝากครรภ์ครบตามเกณฑ์พบว่า หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นได้รับการสนับสนุน การยอมรับจากครอบครัวทำให้สามารถปรับเปลี่ยนตนเองและยอมรับกับบทบาทใหม่ ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับการตั้งครรภ์อย่างสมบูรณ์ซึ่งจะเห็นว่าการสนับสนุนการยอมรับจากครอบครัวเดิมและการมีหลักคิดกับการปรับตัวกับบทบาทใหม่ สามารถทำให้ชีวิตครอบครัวดำเนินต่อไปได้ และ สอดคล้องกับการศึกษาของมาณวิภา พัฒนาผลและคณะ(2560) ซึ่งศึกษาเรื่องคุณลักษณะของการเป็นพ่อแม่วัยรุ่นในบริบทภาคกลางของไทยที่พบว่าคุณลักษณะที่ดีที่จะส่งผลต่อความสุขและความสำเร็จในอนาคตของกลุ่มพ่อแม่วัยรุ่นคือการมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นพ่อแม่ การปรับเปลี่ยนบทบาทตนเอง การมีความเข้าใจในการเลี้ยงดูบุตร การมีความผูกพันระหว่างพ่อและแม่วัยรุ่น มุ่งมั่นรักษาสัมพันธ์ภาพเพื่อชีวิตคู่และการได้รับการสนับสนุนจากสังคมในด้านต่างๆ ในชุมชนนี้การยอมรับจากการผ่านพิธีกรรมทางความเชื่อและวัฒนธรรม รับพ่อแม่วัยรุ่นมาอยู่ด้วยทุกคนครอบครัว ส่งผลต่อการดูแลพ่อแม่วัยรุ่น มีการสนับสนุนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจิตใจ อารมณ์ การใช้ชีวิตและทรัพยากรในครอบครัว ซึ่งนับว่าเป็นครอบครัวเดียวกันแล้ว ต้องจูนเจ็กันและกัน ซึ่งต่างจากการศึกษาของชวัญตาและจิตตินันท์ (2553) ที่พบว่าครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่ ยังคงอยู่กับครอบครัวเดิม และเป็นครอบครัวเดิมของพ่อหรือแม่วัยรุ่นซึ่งมีฐานะไม่ดีนัก ต้องหาเช้ากินค่ำ และยังคงต้องมาเลี้ยงดูครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่นเพิ่มอีก ครอบครัววัยรุ่นมีการทะเลาะเบาะแว้งจากการเอาแต่ใจตัวเอง ขัดแย้งเรื่องเงินทองและวัยรุ่นชายไม่ช่วยเหลือดูแล ทำให้เกิดปัญหาความไม่สงบสุขในครอบครัวและยังเป็นภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัวในการดูแลและตั้งครรภ์และการเลี้ยงดูบุตรของวัยรุ่นอีกด้วย ซึ่งทั้งนี้เกิดจากการที่ครอบครัวเดิมไม่ยอมรับ ไม่พร้อมและไม่มีความเชื่อหรือวัฒนธรรมใดๆมาเกี่ยวข้อง ประเด็นความขัดแย้งจึงตามมาส่งผลไปถึงความสัมพันธ์ในเรื่องต่างๆในครอบครัว ในเรื่องภูมิหลังของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น (ครอบครัวเดิม) โครงสร้างครอบครัว รูปแบบของการเลี้ยงดูที่พ่อแม่วัยรุ่นเคยได้รับส่งผลต่อการที่พ่อแม่วัยรุ่นได้นำมาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกใช้ชีวิตครอบครัวของตัวเองและการวางแผนชีวิตครอบครัว จากที่ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นบางครอบครัวได้มีประสบการณ์เดิมที่เคยถูกพ่อแม่เลี้ยงดูมาในรูปแบบต่างๆ บางครอบครัวรู้สึกประทับใจ ได้นำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตครอบครัวต่อไป แต่ในขณะที่บางครอบครัวไม่รู้สึกรัก ก็จะไม่นำมาใช้ มีการมองหาแม่แบบที่ดี เช่น ดู ยาย ย่า ป้า หรือลุงที่เห็นแล้วมีความอบอุ่น อยากมีครอบครัวเช่นนั้นมาปรับใช้กับชีวิตของครอบครัวตนเอง และสิ่งสำคัญที่พบจากการสำคัญในครั้งนี้คือ 3 เส้นทางชีวิตครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่ได้แก่ เส้นทางชีวิตครอบครัวแบบราบเรียบ มีครอบครัวอบอุ่น เส้นทางชีวิตครอบครัวแบบไม่ราบเรียบ มีอุปสรรคบ้างแต่พ่อแม่กำลังสู้ไหว และเส้นทางชีวิตแบบน่าห่วงใย ที่อาจจะล่มสลายหรือแยกกันได้ในที่สุดซึ่งมีปัจจัยต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมากมาย จากแนวคิดทฤษฎีสภาวะแวดล้อมครอบครัว ตัวครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นซึ่งเป็นศูนย์กลาง อยู่ในสังคมสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น และสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อล้วนส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิด การให้ความหมายต่างๆในชีวิตที่จะดำเนินต่อไป เมื่อสิ่งแวดล้อมเอื้อในทางที่ดี ก็ส่งผลต่อชีวิตที่ดี ดำรงอยู่ได้ และในวัยรุ่นที่ยังคงเป็นวัยที่คาบเกี่ยวกับความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ แต่ต้องใช้ชีวิตแบบครอบครัว ยังคงมีความต้องการแบบวัยรุ่นทั่วไปอยู่เมื่อสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม ได้สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่นมีการดูแลด้วยกระบวนการชุมชน สร้างชมรมเพื่อเด็กและเยาวชน สร้างพื้นที่ให้วัยรุ่นมีที่ยืน ทำให้ความเป็นวัยรุ่นไม่ขาดหายไป และไม่เหมือนกับไม่ถูกทอดทิ้งหรือถูกตีตราแบบที่บางพื้นที่ตราพ่อ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

แม่ข่ายรุ่นในทางลบ การได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม หนุนเสริมให้เกิดพลังทางบวก ช่วยขับเคลื่อน แก้ไขปัญหาให้กับวัยรุ่นในพื้นที่
ได้โดยนำตัวเองมาเป็นแบบอย่างและร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้กับพื้นที่อย่างเห็นได้ชัด

ข้อเสนอแนะ

1. การได้มองเห็นถึงเส้นทางชีวิตครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นในรูปแบบต่างๆ นักพัฒนาครอบครัวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะนำไปวางแผนให้การช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม เพื่อที่จะประคับประคองชีวิตครอบครัวของพ่อแม่วัยรุ่นให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ ส่งเสริมให้เกิดครอบครัวเข้มแข็งหรือครอบครัวอบอุ่นได้ต่อไป

2. รูปแบบการดำเนินชีวิตของครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่นที่พบ สามารถนำไปประยุกต์ใช้และทำความเข้าใจ เพื่อที่จะวางแผนในการดูแล การจัดการ การช่วยเหลือ ควรมีให้ครอบคลุมในทุกระดับ หน่วยงานที่รับผิดชอบ

3. ควรสร้างระบบและการเฝ้าระวังในชุมชนให้เกิดขึ้น มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเข้าถึงง่ายและช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

ขวัญตา ตุ่มหิรัญและจิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2553). สภาพการดำเนินชีวิตครอบครัวและบริการทางสังคมสำหรับครอบครัว.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการครอบครัวศึกษาปี 2553”ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ สู้วิกฤติครอบครัวไทย” (หน้า67-68).

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2556). “แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวศึกษา”ในเอกสารการสอนชุดวิชาครอบครัวศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์

จิตตินันท์ เดชะคุปต์และณัฐชา พวงทอง. (2559). “แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชน”ในเอกสารการสอนชุด

วิชาการศึกษาครอบครัวและชุมชนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์

ธัญญา ใจดี. (2551). “วัฒนธรรมไทย : ต้นตอปัญหาแม่วัยรุ่น สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม2562,จาก

<http://www.whaf.or.th/content/194>

บุญญฤทธิ์ สุขรัตน์. (2557). การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น:นโยบาย แนวทางการดำเนินงานและติดตามประเมินผล.(พิมพ์ครั้งที่ 2)

นนทบุรี:กระทรวงสาธารณสุข

มานวิภา พัฒนมาศและคณะ (2560). การศึกษาคุณลักษณะของการเป็นพ่อแม่วัยรุ่นในบริบทภาคกลางของไทย.

วารสารพยาบาลตำรวจ,9(1),13-23

อัญญา ปลดเปลื้องและคณะ .(2561). การสนับสนุนของครอบครัวในการดูแลหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น:กรณีศึกษาจังหวัดก

กาญจนบุรี.SDU Res.J,7(3),1-13